

Een zinvolle daginvulling in de intramurale ouderenzorg: verpleegkundigen en verzorgenden willen meer scholing.

Factsheet. Utrecht: NIVEL, 2017

Renate Verkaik, Anke J.E. de Veer, Kim de Groot, Anneke L. Francke

Verpleegkundigen en verzorgenden in de intramurale ouderenzorg zien het als hun taak om hun cliënten te ondersteunen bij een zinvolle daginvulling. Naast het bieden van daadwerkelijke ondersteuning bereiden ze deze voor en evalueren het achteraf. Om dit goed te kunnen doen zijn volgens de zorgverleners elf competenties nodig. Zes van de elf beheersen zij volgens eigen zeggen. Dit zijn onder andere het verkrijgen van inzicht in de achtergrond en levensloop van cliënten en het aannemen van een persoonsgerichte/ belevingsgerichte houding. Bij vijf competenties geven verpleegkundigen en verzorgenden aan extra scholing te kunnen gebruiken. Dan gaat het met name om agogische vaardigheden, zoals het motiveren van cliënten en het coachen van andere medewerkers, vrijwilligers en mantelzorgers. Verpleegkundigen en verzorgenden vinden het scholingsaanbod op dit gebied onvoldoende. Daarnaast ervaren zij vaak een gebrek aan tijd. Faciliteiten voor een zinvolle daginvulling zijn veelal wel aanwezig. Dit blijkt uit een vragenlijstonderzoek onder deelnemers van het NIVEL Panel Verpleging & Verzorging.

Een zinvolle daginvulling

In de langdurige zorg worden cliënten die niet (meer) goed in staat zijn hun eigen dag in te vullen, door zorgverleners en begeleiders hierbij ondersteund. Een zinvolle daginvulling biedt activiteiten die bij de persoonlijke voorkeuren en gewoonten van cliënten aansluiten. Dit kunnen bijvoorbeeld creatieve bezigheden, beweeg-, sport- of soms ook werkactiviteiten zijn. Maar ook het betrekken van cliënten bij de huishoudelijke zorg of koken, kan onderdeel zijn van een zinvolle daginvulling. Het coördineren en ondersteunen van een zinvolle daginvulling behoort tot het beroepsprofiel van verpleegkundigen en verzorgenden (V&VN, 2012 en 2015). Ook het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport onderstreept het belang van een zinvolle daginvulling voor cliënten in de langdurige ouderenzorg en stelt via het programma Waardigheid en Trots van 2016

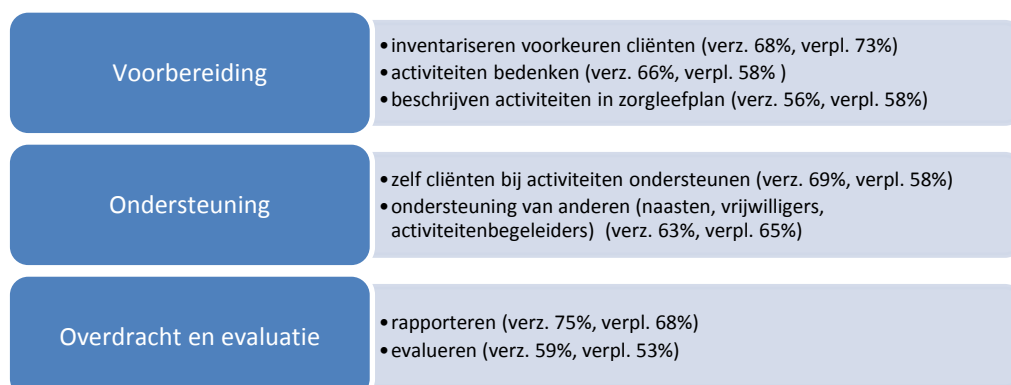
tot en met 2020 extra middelen hiervoor beschikbaar (zie ook:

<http://www.waardigheidentrots.nl/>). De vraag is wat verpleegkundigen en verzorgenden nu al doen om tot een zinvolle daginvulling voor hun cliënten te komen, hoe deskundig zij zich daarvoor voelen en welke competenties zij nog denken te missen. Deze factsheet beantwoordt deze vragen.

Taken voor een zinvolle daginvulling

Verpleegkundigen en verzorgenden geven aan dat ze allerlei taken uitvoeren zodat hun cliënten een zinvolle daginvulling hebben. Van zeven van de elf taken in de vragenlijst geeft meer dan de helft aan deze uit te voeren (figuur 1). De taken zijn onder te verdelen in (1) voorbereidende taken, (2) ondersteunende taken, en (3) overdracht en evaluatie. Uit analyses blijkt dat verpleegkundigen en verzorgenden niet verschillen in de taken die zij uitvoeren.

Figuur 1: Taken van verpleegkundigen en verzorgenden voor een zinvolle daginvulling

Meer agogische competenties nodig

Ook is aan de verpleegkundigen en verzorgenden gevraagd welke competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) zij nodig hebben voor het uitvoeren van deze taken. Zes competenties vinden zij nodig en beheersen zij tegelijkertijd (zie figuur 2).

Figuur 2: Competenties die volgens verpleegkundigen en verzorgenden nodig zijn om een zinvolle daginvulling te realiseren en die zij tevens beheersen.

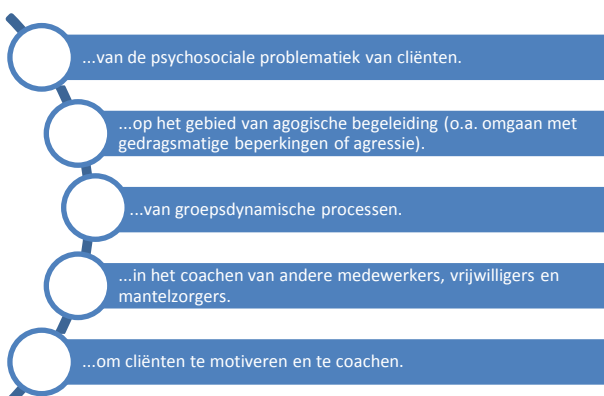
Kennis/vaardigheden/attitude...

Van vijf andere competenties vinden verpleegkundigen en verzorgenden ook dat ze nodig zijn, maar geven zij aan hierop extra scholing nodig te hebben (zie figuur 3).

Figuur 3: Competenties die volgens verpleegkundigen en verzorgenden nodig zijn om een zinvolle daginvulling te realiseren en waar zij extra scholing op willen.

Kennis/vaardigheden/attitude...

Verpleegkundigen wensen op de eerste vier competenties bijscholing, verzorgenden op alle vijf. De competenties waar verpleegkundigen en verzorgenden meer scholing in wensen hangen vooral samen met agogische kennis en vaardigheden.

Onvoldoende opleidingsmogelijkheden

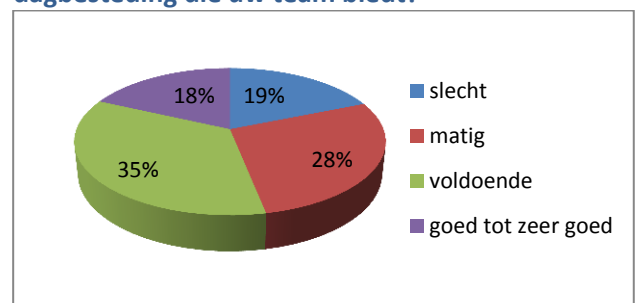
Volgens 66% van de verpleegkundigen en verzorgenden biedt hun werkgever op dit moment onvoldoende bij- en nascholing op het gebied van een zinvolle daginvulling. Op de vraag of de huidige (basis)opleiding voor hun beroepsgroep genoeg aandacht besteedt aan kennis en vaardigheden om tot een zinvolle daginvulling te komen, zegt 64% van de verpleegkundigen en 44% van de verzorgenden dat dit niet zo is. Een groot deel (26% verpl.; 40% verz.) geeft ook aan dit niet te weten. Verpleegkundigen en verzorgenden verschillen niet van elkaar als het gaat om hun mening over de opleidingsmogelijkheden voor een zinvolle daginvulling.

Te weinig tijd

49% van de verpleegkundigen en verzorgenden geeft aan dat het merendeel van hun cliënten een zinvolle daginvulling krijgt. 45% laat weten onvoldoende tijd te hebben om een zinvolle

daginvulling te realiseren, 25% geeft aan dat er onvoldoende faciliteiten zijn. De kwaliteit van de dagbesteding die het team biedt beoordeelt 28% van de verpleegkundigen en verzorgenden als matig en 19% als slecht (figuur 4).

Figuur 4: Wat vindt u van de kwaliteit van de dagbesteding die uw team biedt?

Hierbij zijn er geen significante verschillen tussen de beoordelingen van verpleegkundigen en verzorgenden, kleinschalige of grotere zorgvoorzieningen of het type cliënten waarvoor men overwegend zorgt (psychogeriatrisch, somatisch of beiden).

Conclusie

Op dit moment krijgen veel cliënten in de intramurale langdurige ouderenzorg in de ogen van hun zorgverleners geen zinvolle daginvulling. In de basisopleidingen en bij- en nascholing voor verpleegkundigen en verzorgenden is extra aandacht nodig voor hoe zij kunnen ondersteunen in het komen tot een zinvolle daginvulling voor hun cliënten. Als het gaat om hoe verpleegkundigen en verzorgenden een zinvolle daginvulling kunnen ondersteunen, zijn er inmiddels verschillende goede voorbeelden en best practices beschikbaar (zie <http://www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/zinvolle-daginvulling-ouderen-subsidie.html>). Het moet in scholing echter niet alleen gaan om goede voorbeelden van zinvolle activiteiten, maar ook om scholing in agogische kennis en vaardigheden. Dit betekent bijvoorbeeld dat verpleegkundigen en verzorgenden leren hoe ze bewoners kunnen 'verleiden' om in beweging te komen. Ook moet er in scholing aandacht zijn voor hoe een zinvolle daginvulling geïntegreerd wordt in de dagelijkse zorg. Hiermee kan mogelijk een deel van het

ervaren tijdgebrek ondervangen worden. Ons onderzoek laat immers ook zien dat bijna de helft tijdgebrek als een knelpunt noemt. Daarnaast noemt een kwart een gebrek aan faciliteiten. In dit opzicht is het goed dat er via het verbeterprogramma Waardigheid en Trots financiële middelen beschikbaar worden gesteld om deze knelpunten te verminderen. Echter ook na afloop van dit verbeterprogramma, en ook bij de verpleeghuizen die niet mee doen aan dit programma, moeten deze knelpunten aangepakt worden.

Literatuur

- Beroepsprofiel, Verpleegkundigen & Verzorgenden 2020 Deel 2 en 3. Utrecht: V&VN, 2012.
- Toekomstbestendige beroepen in de verpleging en verzorging. Rapport stuurgroep over de beroepsprofielen en de overgangsregeling. Utrecht: V&VN, 2015.

Onderzoeksmethode

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport ontvingen 811 deelnemers van het NIVEL Panel Verpleging & Verzorging in september 2016 een vragenlijst met vragen over een zinvolle daginvulling. Aangeschreven paneeldeelneemsters waren werkzaam in een (deels) uitvoerende functie in de langdurige intramurale ouderenzorg, GGZ of gehandicaptenzorg. In totaal vulden 351 verpleegkundigen, verzorgenden en agogisch medewerkers de vragenlijst volledig in. 74 vulden de vragenlijst deels in, maar bleken toch niet tot de doelgroep te behoren, wat de netto-respons op 48% brengt. De resultaten beschreven in deze factsheet zijn gebaseerd op de ingevulde vragenlijsten van 156 verpleegkundigen en verzorgenden werkzaam in de langdurige intramurale ouderenzorg.

Kenmerken respondenten

Deze 156 verpleegkundigen en verzorgenden werden uit het totale bestand geselecteerd op basis van het type organisatie waar zij op dat moment werkzaam zijn, zijnde een zorgcentrum of een verpleeghuis. De meeste respondenten zijn tussen de 46 en 55 jaar oud (40%) en tussen de 56 en 65 jaar oud (37%). 23% is 45 jaar of jonger. Van de respondenten is 94% vrouw en 89% werkt in een uitvoerende functie, zonder leidinggevende taken. De meerderheid (74%) is verzorgende, 26% is verpleegkundige. De meesten werken in een grotere zorginstelling (60%).

Kenmerken cliënten

De verpleegkundigen en verzorgenden die de vragenlijst hebben ingevuld, hebben een aantal kenmerken van de cliënten voor wie zij zorgen aangegeven. 24% van hen begeleidt overwegend mensen met somatische problematiek. 47% geeft aan overwegend mensen met psychogeriatrische problematiek te begeleiden. 30% zorgt voor beide typen cliënten. Volgens de zorgverleners is 46% van hun cliënten volledig afhankelijk van anderen voor een zinvolle daginvulling. 33% is grotendeels afhankelijk van anderen en 21% regelt het deels zelf en is deels afhankelijk van anderen.

Vragenlijst

De vragenlijst bevatte 33 vragen. 13 vragen betroffen de achtergrond van zorgverleners, 6 vragen de taken voor het realiseren van een zinvolle daginvulling, 5 vragen gingen over competenties en scholing, 9 vragen gingen over de praktijk rondom een zinvolle daginvulling. Veruit de meeste vragen hadden voorgestructureerde antwoordcategorieën. Vragen waren gebaseerd op beleidsdocumenten, beroepsprofielen en onderzoeksliteratuur betreffende een zinvolle daginvulling in de langdurige intramurale zorg. De vragenlijst kwam mede tot stand in overleg met VWS, V&VN (ouderenzorg en GGZ) en VGN. De vragenlijst werd getest door leden van V&VN en VGN en door drie panelleden (1 intramurale ouderenzorg, 1 VGN, 1 GGZ).

Afname en reminders

In september 2016 ontvingen paneeldeelneemsters een email met een toelichting op de vragenlijst, het onderwerpen en een link naar de vragenlijst. De vragenlijst werd alleen digitaal aangeboden via een beveiligde website. Wanneer deelnemers de vragenlijst nog niet hadden ingevuld, dan ontvingen zij na twee weken en na drie weken een herinneringsmail met opnieuw de link naar de vragenlijst.

Analyses

De antwoorden op de vragen werden geanalyseerd d.m.v. beschrijvende statistiek (percentages en frequenties). Verschillen tussen beroepsgroepen (verpleegkundigen en verzorgenden), omvang van de zorginstelling (grote instelling en kleinschalige voorziening) en type cliënten voor wie men overwegend zorgt (overwegend psychogeriatrische, een combinatie van psychogeriatrisch en somatische problematiek of overwegend somatische problematiek) werden getoetst door middel van Chi-kwadraat toetsen. Verschillen werden significant bevonden bij $p < 0.01$. Analyses vonden plaats met het programma Stata (14.0). In de vragenlijst zijn zeventien competenties beschreven die horen bij het realiseren van een zinvolle daginvulling. In deze factsheet (figuur 3) is gekeken naar de competenties die de meerderheid van de begeleiders (>50%) herkenden als relevante competenties voor een zinvolle daginvulling en die de meerderheid (>50%) herkenden als competenties waarop ze extra scholing nodig hebben (figuur 4).

Meer informatie over het Panel Verpleging & Verzorging kunt u vinden op www.nivel.nl/panelvenv of u kunt bellen of e-mailen naar Anke de Veer, tel. 030-2729764, e-mail a.deveer@nivel.nl.